

גישה חדשנית לטיפול בדיסלקסיה התפתחותית

שפתי. ידוע שהתינוק רגיש לטון הדיבור של הסובבים אותו, והוכח שלמלמול הראשון ולהתנסויות הטרנס שפתיים של יצירת קולות יש חשיבות רבה בהתפתחות וארגון תשתית השפה.

מחקריה של ניקול בקרי: (*1) (Bacri) מוכיחים שדיבור הרך הנולד כפעילות אישית בודדת, והשלב הקדם שפתי שכולל רגישות למלוויה של שפת האם, שניהם שייכים להתפתחות הרובד האינטונטיבי של השפה.

(בקרי מבדילה בין שני סוגי טמפו המהווים לדעתה יסוד לארגון האינטונטיבי של השפה: טמפו ארטיקולרי שהוא הטמפו של ההגיה, וטמפו יחסי הקשור למקצב ולתבניות המלה, ונעזר בתהליכים קוגניטיביים. לדעת בקרי התחברות שני הטמפואים היא הבסיס להתפתחות תקינה של

מאת: ד"ר שרי שניידר

השפה הכתובה מייצגת צלילים. זוהי היכולת לחשוב באופן מודע על הצלילים הפונמיים (המקטעים הצליליים) המרכיבים מלים. המודעות שהשפה הכתובה מייצגת צלילים. זוהי היכולת לחשוב באופן מודע על הצלילים הפונמיים (המקטעים הצליליים) המרכיבים מלים. המודעות הפונולוגית קשורה למוטיקה של השפה: הרגישות לצליל, לקצב, לאינטונציה ולרצף, והיא מהווה רכיב עצמאי בתוך היכולת הכללית של האדם.

מודעות פונולוגית לקויה קשורה לקושי במציאת המידע הפונולוגי שמתאים למסר הכתוב, קושי בתרגום הצליל לסימן של האות, בחיבור הפונמות למלה הכתובה ולהיפך.

הילד הדיסלקסי שהמודעות הפונולוגית שלו חבולה, משקיע אנרגיה ומשאבי קשב רבים במרכיבי השפה הבסיסיים, שאמורים להיות אוטומטיים ולא מרכיבים "גוזלי קשב", והדבר מפחית מכוחותיו המופנים לקריאה יעילה.

בנוסף לקושי הפונולוגי, מקושר הקושי הדיסלקסי לחולשה בזיכרון לטווח קצר, זיכרון המהווה מדד ליכולת האדם לאחסן גירויים מילוליים: קיימת איטיות ייחודית בזיכרון המאחסן אינפורמציות סמליות, איטיות זו באה לידי ביטוי בזמן הפיענוח הפונולוגי.

קשיי הילד-הדיסלקסי קשורים לגורמים מולדים ולתהליכים ראשוניים של התפתחות השפה: מאמצע שנות השבעים מצאו החוקרים שהיסודות הבסיסיים של הקול, המלוויה השפתית, המקצב והאינטונציה מהווים בסיס קדם

ועוזר למצוא מחדש בזיכרון מכנים ראשוניים של פריטים לינגוויסטיים. הקול הפרמטרי מתפקד כצבע זרחני שבא להדגיש משפט בטקסט. הסימן הזרחני הוא מלאכותי, נוכח ובולט ועם זאת מהווה חלק בלתי נפרד מהטקסט. הקול הפרמטרי מדגיש את התבנית והמלוויה של השפה.

התהליך הטיפולי:

1. שלב החשיפה למרכיבים האוטומטיים של השפה.
 - א. המטופל המחובר לאזניות ומיקרופון, מקשיב לקול הפרמטרי המועבר אליו דרך קלטת, ויכול בו זמנית לעסוק בפעילויות שונות: ציור, הרכבת פאזל, מבוכים ועוד.
 - ב. קיטוע סגמנטאלי - ללקסיפון אפשרות לייצר שבירה וקיטוע של השפה באופן שיטתי, בזמנים קבועים וסדירים. זהו שלב בעבודה על הסגמנטציה של השפה. המטופל הדיסלקסי מאזין בהדרגה לסגמנטציה פונטית, הברתית, לקסיקאלית או סינטקסית.
 2. שלב אקטיבי של חזרות. (פידבק אודיו- פונטי).

הפונולוגים העמוקים ביותר בשפה. ייחודו של המכשיר הוא באפשרות לייצר צליל המכונה "קול פרמטרי", זהו צליל המעובד כתגובה לגלי קול של קלטת או של הדובר למיקרופון, ומדגיש את המבנים האינטונטיביים של השפה: מלוויה, מקצב, אינטונציה ועוצמה.

ביאגרה של תדר-זמן, הקול הפרמטרי מוצב כקו אופקי מעבר לתחום השמיעה האנושי (כמו מטוס שטס ונמצא מעבר לתחום הראיה של העומים על הקרקע).

כשאנו מפעילים דרך הלקסיפון קלטת עם סיפור, המכשיר גורם לכך שתחום התדרים בהם נמצא הקול יורד וחודר לתחום השמיעה האנושי בתבנית הפוכה לקול האנושי. תבנית הקול נעה בהיפוך ויצרת היפוך שפה כמו תשליל של תמונה. זהו התחום האקוסטי.

ייחודו של הקול הפרמטרי בכך שיש בו מהמאפיינים של מבנה הטון והקצב של השפה. תבנית השפה שנוצרה אינה כוללת את המשמעות.

הקול הפרמטרי מהווה סימן המסב את תשומת הלב למלוויה השפתית,

הצעת המערכת

לא כל כישלון ברכישת הקריאה מקורו בדיסלקסיה. לקות קריאה יכולה לנבוע גם מגורמים אחרים ואין לוותר על המאמצים ללמד את הילד קריאה בדרכים חלופיות.

יתכן מאד שהכישלון בקריאה מקורו בהזנחה לימודית ובהוראה בשיטה שאינה מתאימה לתלמיד המסוים.

לכן, חשוב שכל ילד או בוגר המתקשים ברכישת הקריאה יעברו אבחון דידיקטי ע"י מומחה שהוכשר לכך, שינסה להגיע לסיבות לקושי ויתכנן עבורו תכנית מתאימה. התכנית המוצעת במאמר טובה לחלק מהתלמידים המוגדרים כדיסלקסיים - על פי אינפורמציה ודיווחים של מחברת המאמר, ומהיותה שונה מהדרך המקובלת בביה"ס - שלעיתים הילד המטופל שנים רבות מתוסכל ואינו מוכן להמשיך ללמוד בה. יש לציין, כי בשנים האחרונות הושקע מאמץ רב בפיתוח תכניות אלטרנטיביות לטיפול בדיסלקסיה תוך התחשבות במצב הרגשי של הילד: תכניות משולבות מחשב ועזרים אור-קוליים, כדי לעודד את התלמידים ולהגביר את המוטיבציה.

בחוראות מתקנות. בדינמיקה שנוצרת במשך הזמן אצל הדיסלקסי, ניתן למצוא: הימנעות מקריאה, תסכול, דימוי אישי נמוך, חרדות, כשלונות, תלות ועוד.

הטיפול האוטונומי דרך גישה של תיווך, האורה נינוחה ונעימה, הרחקת הקשיים בתקופה הראשונה של הטיפול, והתהליך של פידבק אודיו-פונטי בעזרת הקול הפרמטרי והקלטות, כל אלה מסייעים להעלאת הדימוי האישי והמוטיבציה, ותורמים להצלחה רבה יותר בתהליך רכישת הקריאה.

התהליך הסמיופוני משלב בתוכו התנסות חווייתית תוך שימוש בחמרים ספרותיים הקרובים לעולמם של המטופלים.

הגישה הסמיופונית משלבת שיחות משפחתיות הנערכות בנוכחות ההורים, המטפל והמטופל. מטרת השיחות לעודד ולתמוך בנער, לכוון ציפיות, להפחית בהדרגה את התלות, לבנות תקשורת טובה יותר, ללמוד להביט בנער הדיסלקסי מזוויות שונות, לסייע לו להאמין בכוחותיו, ולעזור לאיזון המערכת המשפחתית.

המחברת היא מנהלת "מכון קורן" נתניה.

מקורות

1. Bacri N, 1987: "Controle de la temporalite dans la production du langage chez le jeune enfant....." Annales scientifiques universitaires de l'ranche-comte' Vol. 3, N6, 639

* מאמר שני בסדרה בשם "היבטים אישיים ומשפחתיים הקשורים לדיסלקסיה" יפורסם בביטאון הבא.

2. "השיטה הסמיופונית והדיסלקסיה ההתפתחותית", ד"ר בלר, 1994:168-179